

Krajoznawca Kujawsko - Pomorski

Informator Kujawsko-Pomorskiego Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK

WYDAWNICTWO ELEKTRONICZNE

Bydgoszcz

Chełmno

Grudziądz

Inowrocław

Kruszwica

Strzelno

Świecie

Toruń

Włocławek

Żnin

nr 61/2018

listopad 2018

Rok XIII

XII WOJEWÓDZKI ZLOT AKTYWNYCH KRAJOZNAWCÓW „BYDGOSZCZ 2018”

Zorganizowania kolejnego XII Wojewódzkiego Zlotu Aktywnych Krajoznawców podjęli się działacze Regionalnego Oddziału PTTK „Szlak Brdy” w Bydgoszczy. Tradycja, która obowiązuje już od 2006 roku przyczyniła się do tego, że tym razem w dniach 13 i 14 października do Bydgoszczy zjechali się krajoznawcy z różnych oddziałów PTTK naszego i nie tylko naszego województwa. W Schronisku Młodzieżowym PTSM przy ulicy Sowińskiego 5 zjawili się ponad 40 uczestników reprezentujących środowiska krajoznawców oddziałów PTTK z Torunia, Chełmna, Świecia, Grudziądza, Włocławka, Inowrocławia, Żnina oraz Koszalina, Gdańska, Konina i Złotowa. We WZAK-u uczestniczyli oczywiście również krajoznawcy z Bydgoszczy. Po zakwaterowaniu wszyscy uczestnicy zlotu przybyli do siedziby „Szłaku Brdy” przy ulicy Sienkiewicza 11/1, to miejsce bowiem stanowiło bazę XII Wojewódzkiego Zlotu Aktywnych Krajoznawców. Prawie

punktualnie o godz. 10.30 nastąpiło uroczyste otwarcie imprezy, którego dokonali Marek Klain - komandor WZAK-u oraz Krzysztof Czerepowicki - przewodniczący Kujawsko-Pomorskiego Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa. Komandor Marek Klain przedstawił osoby, które stanowiły komitet organizacyjny Tomasz Stenkę - wicekomandora, Elżbietę Żurańską - sekretarza, Elżbietę Kamińską - odpowiedzialną za logistykę, Hannę Ryszewską - odpowiedzialną za obsługę foto, a także Bartosza Masięjcia, Piotra Kluszczyńskiego i Tadeusza Frymarka - przewodników na trasach wycieczek. Krzysztof Czerepowicki zaś po powitaniu wszystkich uczestników, w tym Honorowych Członków naszego Towarzystwa, złożył życzenia nauczycielom, którzy w niedzielę mają swoje święto. Po dokonaniu wszystkich czynności wstępnych nastąpił wymarsz na trasy I tury wycieczek tematycznych. Prowadzili je Bartosz Masięjć (śladami Józefa Święcickiego) Piotr Kluszczyński (śladami Mariana Rejewskiego) oraz Tomasz Stenka (Kanał Bydgoski). Około godziny

14.00 nastąpił powrót do siedziby Oddziału, gdzie organizatorzy zaserwowali uczestnikom ciepły posiłek. Po smacznym mini obiedzie WZAK-owicze wyruszyli na trasy II tury wycieczek. Prowadzący byli ci sami, tylko uczestnicy się zmienili. Około godziny 19.00 rozpoczęła się Sesja Krajoznawcza i otwarty Sejmik Krajoznawczy - prowadził je Krzysztof Czerepowicki.

W jej trakcie prowadzący obrady wręczył Bogumiłowi Korzeniewskiemu z Ciechocinka akt mianowania, legitymację oraz dużą odznakę Zasłużonego Instruktora Krajoznawstwa i jej miniaturę.

W swoim krótkim sprawozdaniu obejmującym okres od poprzedniego WZAK-u Krzysztof Czerepowicki powiedział, co Kolegium uczyniło w materii rozwoju krajoznawstwa w naszym regionie, a także wręczył zweryfikowaną Regionalną Odznakę Krajoznawczą „Przyjaciół Borów Tucholskich” w stopniu złotym Hannie Ryszewskiej.

Następnie komandor Złotu Marek Klain przystąpił do wręczenia upominków przygotowanych przez organizatorów oraz sponsorów dla uczestników WZAK-u. I tak dla najliczniejszej grupy z danego oddziału PTTK nagrodę otrzymali uczestnicy wywodzący się z Oddziału im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi z Grudziądza - 10 osób, dla grupy, która przybyła z najdalszej miejscowości - uczestnicy z Koszalina, dla najwcześniej urodzonego uczestnika - Tadeusza R. z Grudziądza, dla uczestniczek z innego województwa - Elżbiety Ś. i Pauliny Ś. z Gdańska oraz Anny K. oraz Anny G. ze Złotowa, dla uczestników z innego województwa - Grzegorza L. z Gdańska i Tomasza P. z Konina.

Ponadto uczestnicy mieli możliwość obejrzenia wystawy odznak krajoznawczych przygotowanej przez komandora Złotu Marka Klaina. Na zakończenie sejmiku przewodniczący Kolegium wręczył podziękowania wszystkim organizatorom XII WZAK-u oraz Oddziałowej Komisji Krajoznawczej i Ochrony Przyrody.

Po zakończeniu sejmiku rozpoczęło się robocze V już posiedzenie Kujawsko-Pomorskiego Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa, w trakcie którego m.in. dokonano mianowania na stopień Instruktora Krajoznawstwa Regionu Katarzyny Łukiewskiej z Grudziądza oraz Damiana Rybaka ze Strzelna.

W niedzielę 14 października pogoda była podobna do sobotniej - ciepło i słonecznie - widocznie krajoznawcy na taką zasłużyli.

Prawie punktualnie o godzinie 9.00 zajęliśmy miejsca w autokarze i ruszyliśmy na wycieczkę krajoznawczą na trasie Bydgoszcz - Tryszczyn - Byszewo - Koronowo - Bydgoszcz. Na trasie do Tryszczyna przewodnikiem naszym był Leszek Umiński. Przybliżał on nam obiekty znajdujące się na drodze przejazdu. Pierwszym punktem dość obszernego programu była miejscowość **Tryszczyn** leżąca kilka kilometrów na północ od zachodnich dzielnic Bydgoszczy. Celem naszego pobytu w tym miejscu był najbardziej kiedyś strzeżony obiekt w województwie kujawsko-pomorskim, jedna z największych tajemnic czasów PRL-u, zachowany w doskonałym stanie schron przeciwatomowy przeznaczony na centrum zarządzania służb cywilnych wojewody i podległych mu służb ratowniczo-porządkowych na wypadek wojny czy innych klęsk żywiołowych. Obiekt ten ukończony został w latach 70-tych ubiegłego stulecia. Do roku 2015 był on monitorowany i konserwowany przez odpowiednie służby Wojewody Kujawsko-Pomorskiego. Prawie pięć metrów pod ziemią, na powierzchni około 500 metrów kwadratowych znajduje się 47 pomieszczeń dla około 50 osób ze sztabu kryzysowego wojewody. Dyspozytornia, akumulatorownia, sala szyfrów, sala konferencyjna, sypialne, gabinet lekarski, izolatka, śluzy maszynownia z agregatami prądotwórczymi, pomieszczenia gospodarcze, a także zapasy żywności, butle z powietrzem, paliwo, własne ujęcie wody głębinowej pozwalały samodzielnie funkcjonować. Do 2015 roku w schronie działały wszelkie urządzenia i instalacje, a wszystkie pomieszczenia były we właściwym stanie. Obecnie wszystko działa tak jak w czasach minionych, a w dwupiętrowym niepozornym wolnostojącym budynku, jakich w Tryszczynie jest

dużo, od 2016 roku mieści się **Muzeum Ściśle Tajne** - jedyne w Polsce takie muzeum. Ciekawie przygotowana trasa turystyczna, efekty dźwiękowe np. dalekopisu, syren, a także wielka dawka wiedzy przekazywana przez przewodników po zejściu do podziemi, stanowi świetne źródło informacji oraz ogromną dawkę emocji dla wszystkich uczestników WZAK-u. Po obejrzeniu muzeum w Trzyczynie ruszyliśmy dalej do miejscowości Byszewo. Tam bowiem znajduje się **kościół pw. Świętej Trójcy** będący **Sanktuarium Matki Boskiej Byszewskiej Królowej Krajny**. Świątynia ta w obecnej postaci usytuowana jest na wzniesieniu opadającym stromo ku rynnicy jeziornej. Proboszcz parafii ks. Stefan Adrich przybliżył nam w kilku słowach historię tego obiektu. Zwrócił on naszą uwagę na różne sklepienia, interesującą rokokową belkę tęczową. W ołtarzu głównym znajduje się cudowny obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem w srebrnych koronach, który został nam odkryty. Ksiądz proboszcz skierował naszą uwagę na chór muzyczny, konfesjonały, ławy kolatorskie, płyty epitafijne, liczne obrazy, a także portrety trumienne.

Z Byszewa pod przewodnictwem Tadeusza Frymarka skierowaliśmy się do **Koronowa**, miasta którego Burmistrz pan Stanisław Gliszczyński objął honorowy patronat nad naszym WZAK-iem. Wizytę w tej miejscowości zaczęliśmy od obejrzenia leżącego na trasie Koronowo - Okole najwyższego w Europie **mostu kolejki wąskotorowej**. Został on oddany do użytku w 1895 roku. Łącznie z filarami ma on ażurową konstrukcję stalową, opartą na murowanych przyczółkach. Ma on 18 metrów wysokości i łącznie 120 metrów długości. W chwili obecnej pełni on rolę kładki dla mieszkańców miejscowości Stopka i Okole oraz ścieżki rowerowej łączącej Bydgoszcz z Koronowem. Następnie podjechaliśmy do znajdującego się przy ulicy Bydgoskiej **pocysterskiego zespołu klasztornego**, po którym przewodnikiem był Grzegorz Myk. Cystersi, którzy w 1288 roku przybyli do Koronowa z pobliskiego Byszewa rozpoczęli budowę kościoła. Powstające zabudowania datowane na koniec XIII lub pierwszą połowę XIX wieku były murowane z cegły w stylu gotyckim. Bazylikowa bryła świątyni jest trójnawowa z transeptem i dwoma rzędami kaplic. Na przełomie XVII i XVIII wieku opat Ignacy Bernard Gniński doprowadził do przebudowy kościoła ze stylu gotyckiego na barokowy. W tym czasie również wyposażono kościół w nowe - barokowe, bardzo cenne elementy wystroju. Czekając na zakończenie mszy obejrzelśmy z zewnątrz barokowy pałac opata. Pałac ten i zabudowania klasztorne nie są dostępne do zwiedzania. W 1819 roku za sprawą pruskiego zaborcy nastąpiła kasacja zakonu, a zabudowania klasztorne zostały przekształcone w istniejące do dnia dzisiejszego więzienie. Po wejściu do wnętrza **bazyliki pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny** Grzegorz Myk zwrócił nam uwagę na najbardziej cenne elementy wyposażenia - ołtarz główny, piękne stalle, dziesięć obrazów przedstawiających zdarzenia z życia klasztoru, chór muzyczny, ambonę oraz wiele innych, których urok możemy dostrzec zwiedzając kościół.

W 2010 roku świątynia została podniesiona do rangi Bazyliki Mniejszej. Po zajęciu miejsc w autokarze ruszyliśmy do Bydgoszczy, oglądając po drodze gotycki kościół filialny pw. św. Andrzeja, wybudowany w XIX wieku nad Brdą „Diabelski Młyn”, a także budynek dawnej synagogi wzniesionej w XIX wieku.

Autokarem podjechaliśmy pod restaurację „CO”, gdzie czekał na nas bardzo smaczny posiłek. Po zjedzonym obiedzie komandor WZAK-u Marek Klain zakończył XII WZAK, podziękował za przybycie na imprezę, a Krzysztof Czerepowicki raz jeszcze złożył podziękowania organizatorom.

tekst - Krzysztof CZEREPOWICKI (ZIK 169/Z/14)

Marek KLAIN (IKP 636/P/15)

NOWY SZLAK PIESZY

Gdy w pierwszych dniach czerwca tego roku zadzwonił telefon, a głos w słuchawce powiedział: „*chciałbym umówić się na spotkanie w sprawie nowego szlaku*” pomyśleliśmy czemu nie, ale nie przyszło nam do głowy, że wszystko potoczy się tak szybko.

Na spotkanie pod koniec czerwca z Zespołem ds. Szlaków jaki działa od 23 marca 2017 roku przy Oddziale PTTK w Grudziądzu przyszedł Pan Jarosław Durszewicz - jak się okazało, dyrektor Szkoły Podstawowej w Dusocinie. Opowiedział dokładniej o pomysłe utworzenia szlaku pieszego, który nosiłby imię Ludwika Rydygiera, a biegł po terenie nowo powstającego Parku Krajobrazowego Góry Łosiowe i kończącego się w Dusocinie. Jego powstanie miało być częścią obchodów 250-lecia istnienia zarządzanej przez Pana Jarosława szkoły oraz 50-lecia od chwili nadania jej właśnie imienia Ludwika Rydygiera.

Minęły niespełna trzy miesiące i 12 września 2018 roku dokonano uroczystego otwarcia nowego szlaku pieszego im. Ludwika Rydygiera.

Przez kilka dni po spotkaniu trwały rozmowy, siedzenie nad mapami i analizy w Zespole ds. Szlaków nad różnymi przebiegami planowanego szlaku, sprawdzanie różnych alternatywnych tras już w terenie i po niespełna dwóch tygodniach wraz z Panem Jarkiem ustaliliśmy przebieg. Padło na trasę od Zakurzewa przez Góry Łosiowe, tereny Nadleśnictwa Jamy, Zarośle do Dusocina. Nie wszystko poszło jednak po naszej myśli. Ze względu na sąsiedztwo Drogi Krajowej nr 55 oraz brak wystarczającej infrastruktury szlak nie biegnie do szkoły w Dusocinie, jak było planowane, a ze względów bezpieczeństwa musiał zakończyć się na razie przy „Rydygierówce”.

Rozmowy na temat szlaku Przewodniczący Zespołu kol. Adam Hinz rozpoczął od Nadleśnictwa Jamy, które administruje największym terenem z potrzebnych do takiego przebiegu. Udało się. Zresztą nikt nie zrobił większego problemu. Czasem poszło szybciej, czasem nie ale wszyscy właściciele w rezultacie wyrazili zgodę.

Szlak został zgłoszony do Komisji Turystyki Pieszej Zarządu Głównego PTTK, nadano mu numer KP-4044-y, a pierwsze przejście po pachnącym jeszcze farbą szlaku odbyło się 8 września 2018 roku podczas Rajdu Wielodyscyplinowego Oddziału w Grudziądzu, a więc jeszcze przed oficjalnym otwarciem. Żółty szlak pieszy im. Ludwika Rydygiera w tej chwili liczy 13 kilometrów i przebiega głównie przez tereny leśne.

Adam HINZ (IKR 2203/R/15)

NOWA ODZNAKA KRAJOZNAWCZA „SZLAKIEM POMNIKÓW HISTORII POLSKI”

Był początek roku 2017, gdy koledzy Tadeusz Ewertowski oraz Adam Hinz w trakcie omawiania przebiegu wspólnych wypraw wpadli na pomysł stworzenia odznaki poświęconej Pomnikom Historii Polski umieszczanych na liście Prezydenta RP. Dodatkowym impulsem było także to, że Grudziądz już od pewnego czasu starał się o

wpisanie słynnych nadwiślańskich budowli na tę listę, a z przecieków wynikało, że jest to jedynie kwestia czasu. Pokrótce przystąpili do tworzenia regulaminu, a jego treść konsultował Tomasz Simiński-Stanny, który jest także autorem

wizerunku odznaki.

Po drobnych zmianach regulamin czekał na odpowiedni czas. Gdy rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 listopada 2017 roku zespół zabytkowych spichlerzy wraz z panoramą miasta od strony Wisły stał się Pomnikiem Historii Polski, Zarząd Oddziału PTTK im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu dnia 25 stycznia

2018 roku uchwalił regulamin odznaki. Już 1 marca 2018 roku zweryfikowano pierwszą kronikę i przyznano odznakę numer 1, która pojechała do Ławy. Po wejściu w życie regulaminu do dnia 18 października 2018 roku zweryfikowano i przyznano już 284 odznaki. Zdobywcy tej odznaki wywodzą się z terenu całej Polski. Dobrzyń nad Wisłą, Rybnik, Radlin, Wodzisław Śląski, Bydgoszcz, Włocławek, Tychy, Świdnica, Myszków, Łódź, Szczecin, Rydułtowy, Toruń, Warszawa, Łowicz, Pszów, Piła, Gdańsk, Poznań, Piotrków Trybunalski, Gliwice, Pleszew, Świnoujście, Jelenia Góra, Pszczyna, Kórnik, Katowice, Mosina, Sochaczew czy Strzelno oraz oczywiście Grudziądz, to miejscowości, w których mieszkają zdobywcy tej odznaki.

Twórcy regulaminu od początku pracy zdawali sobie sprawę, że nie jest on doskonały i Zarząd Oddziału PTTK im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu pod koniec roku 2018 zbierze wszystkie uzyskane sugestie na temat zmian w regulaminie i uchwali jego nowelizację, która wejdzie w życie z dniem 1 stycznia 2019 roku.

Anna TYNKIEWICZ-HINZ (IKR 2202/R/15)

Adam HINZ (IKR 2203/R/15)

ZBYSŁAW BUDZYŃSKI NIE ŻYJE

19 października 2018 roku rozeszła się lotem błyskawicy wiadomość, że nasz wspniany Kolega Zbysław Budzyński ze Świecia uległ tragicznemu wypadkowi, w wyniku którego w dniu 28 października zmarł. Nie muszę nikomu dodawać, że Zbysław to postać nietuzinkowa - wieloletni

działacz Oddziału PTTK w Świeciu, bardzo mocno zaangażowany w pracę z młodzieżą, organizator i inicjator licznych akcji turystycznych, krajoznawczych i historycznych, wieloletni przewodnik turystyczny PTTK, wybitny krajoznawca, animator kultury, przodownik wielu dyscyplin turystycznych, organizator wielu imprez turystyczno-krajoznawczych. Regularnie, kilka razy w roku organizował spacer po Świeciu i okolicach. Przyciągał na nie tłumy chętnych, które chciały poznać historię miasta z jego ust. Za

przebogatą pracę społeczną nie tylko w dziedzinie turystyki i krajoznawstwa wielokrotnie wyróżniany. Zbysław Budzyński spoczął na cmentarzu przy ulicy Sienkiewicza w Świeciu.

Zbysław - wędruj dalej, tym razem na niebiańskich szlakach.

CZEŚĆ TWOJEJ PAMIĘCI

WYDAWCA: Kujawsko-Pomorskie Kolegium Instruktorów Krajoznawstwa PTTK

z siedzibą przy Oddziale PTTK im. ks. ppłk. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu ul. gen. Józefa Hallera 32

Wydawnictwo bezpłatne. Ukazuje się w y ł ą c z n i e w formie elektronicznej

ADRES DO KORESPONDENCJI: e-mail: krzysztof.czerepowicki@gmail.com